

**GELİŞMİŞ, CANLI, SICAK, KATILIMCI BİR MAHALLE İÇİN
DEMOKRASİYİ SEMTLERE İNDİRMEK!**

ÇİĞDEMİM EĞİTİM,ÇEVRE VE DAYANIŞMA DERNEĞİ
Çiğdem Mahallesi 1551..Cadde No:2 Çankaya-ANKARA
Tel : 0312 285 20 47 0530 3702319
dernek@ciqdemim.org.tr www.ciqdemim.org.tr

Gelişmiş, Canlı, Sıcak, Katılımcı Bir Mahalle İçin

DEMOKRASİYİ SEMTLERE İNDİRMEK !

Ankara ilinin Çankaya ilçesinde bulunan Çiğdem Mahallesi Konya yolu ile ODTÜ arasında, İşçi Blokları (100. Yıl) Mahallesi'nin üstünde bulunmaktadır. ODTÜ Ormanı üç yönden semtimizi bir taç gibi çevrelemiştir. Yaklaşık 5500 konuttan oluşan Çiğdem Mahallesi'nin nüfusu 25.000'e yakındır. 12.000 seçmeni bulunmaktadır. Aşağısında (Eskişehir yolu- ODTÜ -Konya Yolu arasında konumlanmış), 8500 konutluk 100. Yıl, 6000 adet konut yapılmış ama şimdilik 3000'inde oturlan Çukurambar ve 1500 konut olacak ama şimdilik 750 konutun oturulur durumda olduğu Kızılırmak Mahalleleri vardır. 100. Yıl'ın geçmişi 30 yıla, Çiğdemim'in 20 yıla uzanmaktadır. Çukurambar ve Kızılırmak ise 5-10 yıllık çok yeni mahallelerdir.

Çiğdem Mahallesinde 10 yıldır çalışmalarını yürüten Çiğdemim (Çiğdem Eğitim, Çevre ve Dayanışma Derneği), Ankara'nın Kavaklıderem ve Çayyolu Platformu ile birlikte üç semt derneğinden biridir. Çankaya'da 104 mahalle bulunmaktadır. Ankara ili merkezinde ise 500 civarında mahalle olduğunu sanıyoruz. Türkiye'nin başkentinde sadece üç adet semt derneğinin bulunması, üzerinde düşünülmesi gereken bir yetersizliktir. Bu durum, sivil toplum örgütlenme bilincinin ve deneyiminin zayıflığı ile açıklanabileceği gibi, örgütlenme için olanakların yokluğu ile de açıklanabilir. Gerçekten, dernekleşebilmek için bir kulübe, Çiğdemim Derneğinin şu anda çalıştığı gibi bir prefabrik konut bile olsaydı, başka bazı semtlerde de Dernek kurma yolunda girişimlerin olacağına inanıyoruz. Ne yazık ki, derneklerin bir daire kiralayıp çalışabilmesinin önünde kirayı ödeyememe, uygun yer bulamama gibi birçok sorun bulunmaktadır. Yer, Dernek merkezi sorunu, semt dernekleşmesinin önünde ilk büyük engel olarak durmaktadır.

Biz bu bildiriye, bir semt (mahalle) derneğinin çalışmasından yola çıkarak, mahalle örgütlenmesi ve onun doğal sonucu olarak, demokrasiye katkılar konusunda önerilerde bulunmaktayız. Aşağıdaki önerilerin uygulanması, Türkiye'den Batı demokrasisi uygulamasına ve demokrasi kuramına katkı anlamına gelecektir. Türkiye'de pek az olan semt dernekleri, Batı ülkelerinde de var ama yaygın değildir, semt meclisleri türü resmi yapılanmalar ise bildiğimiz kadarıyla Batı'da yoktur. Bu nedenle sunduğumuz projenin yaşama geçmesi durumunda demokraside niteliksel bir gelişme sağlanabilecektir.

Muhtarlardan Semt Başkanlarına,

İhtiyar Heyetlerinden Semt Meclislerine

"Muhtar" ve "ihtiyar" Arapça kökenli sözcüklerdir. "Seçilmiş" anlamına gelmektedirler. "Semt" ve "mahalle" sözcükleri de Arapça kökenlidir. Muhtarlara birlikte seçilen "ihtiyar heyeti", "seçilmiş kurul" anlamındadır. Köy Kanunumuz 1924 tarihli olduğu için, dili de eskidir ve bu iki terim bu nedenle bugün de kullanılmaktadır.

İl sayısının 81'e çıkmasıyla birlikte, ilçe sayısı da 925'e ulaşmıştır. Bu ilçelerin çok büyük bir kısmının merkez nüfusu, büyük kentlerimizdeki ortalama bir mahallenin nüfusundan aşağıdadır. Merkez nüfusu 5.000 olan ilçelere Anadolu'da sıkça rastlanmaktadır. Beldeleri ve köyleri dahil olmak üzere toplam nüfusu 25 binin altında olanların sayısı da az değildir. Büyük kentlerin mahallelerinin önemli bir kısmı ise 25-50 bin arasında nüfusa sahiptir. 50 binin üzerinde nüfusu olan mahalleler de vardır. Ankara'nın ilçelerini örnek olarak alırsak, 24 ilçenin 6'sının merkez-belde-köy toplamı olarak nüfusu Çiğdem Mahallesi'nin altındadır (Akyurt, Ayaş, Çamlıdere, Evren, Gündül, Kalecik). 8'inin ise merkez nüfusu Çiğdem Mahallesi'nin sahip olduğu 25.000'in altındadır (Bala, Çubuk, Elmadağ, Haymana, Kazan, Kızılcahamam, Nallıhan, Şereflikoçhisar). Türkiye'de toplam nüfusu 2.500 olan ilçe bile bulunmaktadır (Bozcaada). Bu ilçelerin hepsinde; devletin neredeyse bütün yönetsel birimleri (kaymakamlık, emniyet, eğitim, bayındırlık, sağlık vb müdürlükleri; hastane, PTT, banka vb hizmet birimleri) bulunmaktadır. Devlet birimlerinin buralardan çekilmesi durumunda bazı ilçelerin belde haline dönüşeceği, buraların biraz da "memur ekonomisi" ile geçinen yerler olduğu ortadadır. Çiğdem Mahallesinde ise bu devlet müdürlükleri ile hizmet birimlerinin hiçbiri yoktur, bir sağlık ocağımız dışında. Uğraşlarımız ve ilk başvurumuzdan birkaç yıl sonraki ikinci başvurumuz sonucu, şu günlerde PTT ofisinin açılması kararını öğrendik. Büro kiralaması için de PTT'ye yardımcı olduk. Semtimizin bu nüfusuyla, kendisine ait bir karakolu bile yoktur, 100. Yıl Polis Karakolundan hizmet almaktadır (alabildiği kadar).

Büyük kentlerin mahalleleri, birer ilçe büyüklüğünde yerleşim yerleridir. Artık Türkiye nüfusunun üçte ikisinin kentlerde yaşadığı bir toplumsal gerçeklikle karşı karşıyayız. Ama buna uygun bir yönetsel yapılanma henüz yaşama geçirilmemiştir. Büyük kentleri, büyükşehir ve ilçe belediyeleri olarak bölümlenmenin dışında bir adım atılmamıştır. Bunun düşünüldüğüne ilişkin belirtiler de yoktur. Mahallelerin, barınmak için gidilen konutlardan oluşan yerler olmaktan öte bir yapı ve işleve sahip olması gerektiği bilinci, gerek devlet gerekse toplum katında oluşmamıştır. Bugün mahalleler, oturmak için işten eve-evden işe gidilip-gelinen yerlerden öte bir özellik taşımamaktadır. Çocuklar, gençler, ev kadınları beton blokların arasına sıkışmış durumdadır. Bunlar nerede oyun oynayacak, spor yapacak, nerede görüşeceklerdir?

Demokrasiyi bir canlının vücuduna benzetebiliriz. Demokrasinin organları var: Yasama, yürütme, yargı. Demokrasinin dokuları var: Belediyeler, il özel idareleri. Ama demokrasinin hücreleri yok. Yani mahalleler, semtler. Buralarda yalnız muhtarlıklar var. Muhtarla birlikte de işlevsiz, çalışmayan "ihtiyar heyetleri". Muhtarlıkların, devletin

semtlerdeki kayıt tutma işini görme ve yurttaşlara verdiği oturma, taşınma, nüfus cüzdanı örneği gibi belgeler karşılığı para almaktan başka bir işi yok. Oturduğu semte katkıda bulunan, idealistçe çalışan muhtarlar yok değil, ama bunların sayıları çok az. Muhtarı, oturduğu semtin çalışan, kurumsal bir mekanizmasının önderi yapacak düzenlemelere gerek var. İhtiyar heyetlerinin de Semt Meclislerine dönüştürülmesi gerekiyor. Köylerden kalma bir model olan muhtar-ihtiyar heyeti, artık kentleşmiş ve genç bir toplum olan ülkemizde eski ve köhne kalmaktadır. Belediye başkanından esinlenerek, muhtar terimi yerine belki, "semt başkanı"ni önerebiliriz. Muhtar-ihtiyar heyeti ikilisinin, yetkilendirme ve akçalandırmayla birlikte semt başkanı-semt meclisleri olarak düzenlenmesi çok yararlı bir dönüşüm olacaktır. Böylece, semtleri de canlı, kendi sorunlarını çözmek için çalışmalar yapan, halkın kendi siyasal-yönetimsel deneyimleriyle demokrasiyi ve sorunlara çözüm üretmeyi öğrendiği, toplumsal-kentsel yapının en alt birimleri olarak işlevselleştirmek gerekiyor.

Semt başkanı, belediye başkanı gibi ayrı, doğrudan halk tarafından seçilebileceği gibi seçilmiş ve doğal üyelerin birlikte oluşturduğu semt meclisinin içinden de seçilebilir. Biz ikincisinin daha uygun olacağı kanısındayız. Kişileri değil, meclisleri güçlü kılmak demokrasinin ruhuna daha uygun düşmektedir.

Semt meclislerine apartman ve site yöneticileri, o semtteki derneklerin, okulların, işyerlerinin, kurumların temsilcileri doğal üye olarak katılmalı, gençlik ve kadın temsilcileri, semtte bulunan siyasi partilerin temsilcileri üye olmalı. Ayrıca seçimle gelen bireysel üyeler de belli bir oranda yer alabilmeli. Görüldüğü gibi, biz semtlerin canlanabilmesi ve halkın siyasal-yönetimsel kültürünün gelişmesi için, semtlerde siyasi partilerin en alt birimleri olarak parti bürolarının da olmasını gerekli görmekteyiz. Semtlerde siyasi partilerin temsilciliklerinin bulunması, mahalle halkıyla doğrudan ilişki kurma, hesap verme ve semtin sorunlarının çözümüne katılma gibi yönlerden önemlidir.

Her semtte "kültür ve yaşam merkezi" işlevi de görebilecek bir semt meclisi binası olmalı, belediyeler ve il özel idareleri bu yapıları kurmakla görevlendirilmeli. "Semtevi" de diyebileceğimiz bu binalar, semt yaşantısının merkezinde yer alacak nitelikte olmalıdır. Bunun için bu binalarda; takım sporları, jimnastik, sahne sanatları, toplantı, eğlenme, dinlenme, kurs, çocuk, internet, yönetim vb salon ve odaları bulunacak biçimde, sözgelimi üç katlı olmalıdır. Her mahallelinin haftada bir kez uğramadan yapamayacağı bu binalar, toplumsal yaşama büyük bir canlılık katacaktır. Yerel yönetim gelirlerinden ayrılacak payla semt meclisleri, belediyelere ait olan büyük altyapı hizmetleri dışında, semtin kendi ölçeğindeki sorunlarını çözebilmeli, birlikte yaşamının, toplumsal ilişkileri geliştirmenin, yabancılaşmayı gidermenin yapı taşlarını örmeli. Bu, Çiğdem Mahallesi'nde de yaşadığımız bir olgu olan, "belediyelerin yetersiz çalışması"na karşı "mahallelerden güç alan bir dinamizm" getireceği gibi, sorunun başka bir boyutu olan "insan ilişkilerini geliştirmek" diyebileceğimiz tıkanıklığa da çözüm getirebilecektir.

Çağdaş mahalle yaşamı; eski mahalle sıcaklığından, tanışıklıklarından, dostluklarından uzak, herkesin "daire" denen kendi "toplumsal hücre"ne, yalıtılmışlığına çekildiği ve aynı binada oturmasına karşın, yıllarca selamlaşmanın bile gerçekleşmediği bir yabancılaşmayı anlatıyor. O zaman, yeni bir olgu olan kentleşme ve apartmanlaşmanın getirdiği bu insani tıkanıklığı aşmak, eski mahalle sıcaklığını çağdaş zenginlikler katarak günümüzde kurmak için yeni bir toplumsal örgütlenmeyi devreye sokmak gerekiyor. İşte bu, kurumsal ve yetkilendirilmiş/akçalandırılmış bir kimlik kazanacak olan semt meclisleri olabilir. Akçalandırmanın (parasal kaynakla donatmanın) ne ölçüde olması gerektiği gibi ayrıntılara burada girmiyoruz. Ama "bina ve para" ikilisinin, semt meclislerinin işlerlik kazanması için kaçınılmaz olduğu açıktır. Bunun için belediyelerin gelirlerinden bir kısmının semt meclislerine ayrılması gereklidir. Örneğin, mahalleli tarafından ödenen emlak vergilerinin semt ihtiyaçları için ayrılması yeterli olabilecektir.

Semtlerde Dernekleşme Desteklenmelidir!

Çağdaş demokrasilerde devlet kurumlarının yetersizliğine karşı ve yurttaşların dinamizminin toplumsal sorunların çözümüne katkıda bulunabilmesi için; hükümet dışı örgütler, sivil toplum örgütleri, demokratik kitle örgütleri, demokratik meslek örgütleri gibi çeşitli adlar altında dernekler ve birlikler kurulmaktadır. "Bağımsız toplum örgütleri" diyebileceğimiz bu kuruluşlardan bir tanesi de, Türkiye'deki her semtte bir benzeri bulunması gereken örnek bir kuruluş olan Çiğdemim Derneğidir. Bu tür derneklerin de semtlerde kurulması, çalışabileceği bir yere sahip olması, yasal destek görmesi, yerel yönetim gelirlerinden sınırlı bir pay alarak, mahallelerin çağdaşlaşmasına katkıda bulunacak kaynaklara sahip olması çok gereklidir. Derneklerin kurulmasının desteklenmesi, yukarıda önerdiğimiz semt meclisleri projesinin bir parçası olmalıdır. Derneklerin varlığı, semt meclislerine sivil denetim, ayrıca sivil rekabet getirmesi yönünden de önemlidir. Çiğdemim benzeri derneklerden 4 milyona yakın nüfuslu Ankara'da yalnızca üç tane olması, ülkemizin, yurttaşlarının dinamizminden yararlanmada ne denli geri olduğunun bir kanıtıdır.

Çiğdemim Derneğinin bazı çalışmalarından örnekler verirsek, bir derneğin bile bir semti nasıl bir "uygarlık vahası"na dönüştürebileceğini görmüş oluruz: Toplu çevre temizlikleri, ağaç dikimi (1000 adet civarında), kaldırımlardaki ağaçların diplerinin temizlenmesi, katı atıkların toplanarak değerlendirilmesi, pillerin toplanarak çöpe karışmasının önlenmesi, ilişkilerin gelişmesi için "Komşuluk Günü" panayırının düzenlenmesi ve bir apartmana "en iyi komşuluk" ödülünün verilmesi, çeşitli konularda seminer ve tartışma toplantıları, toplanan ve sayıları yüzlerce koliye ulaşan kitap, ansiklopedi, giysi yardımlarının Anadolu'nun ihtiyaç duyulan il, ilçe ve köylerine gönderilmesi, kurslar düzenlenmesi (resim, Türk sanat müziği, İngilizce, gitar, tiyatro, drama, ud vb), tiyatro-opera-bale gibi etkinliklere toplu gidişler, 6900 kitaba ulaşan ve mahalle halkının başlılarıyla oluşan kitaplık (evlere ödünç kitap verilmektedir,

kütüphane resmi kurumlar dışındaki en büyük halk kütüphanesi olduğunu sanıyoruz), belediyeler ve diğer kamu kuruluşlarına yaptırılan işler-ortak çalışmalar ve daha pek çok etkinlik.

Halkın Enerjisinin Sisteme Akması İçin...

Demokrasi, "halk yönetimi" anlamına gelmektedir. Öte yandan, demokrasi uygulamada bir "seçimle gelen krallar rejimidir" ne yazık ki! Türkiye'de de tanınan ve birçok kitabı Türkçe'ye çevrilmiş olan Fransız siyaset bilimcisi Prof. Maurice Duverger'nin kitaplarından birinin adı "Seçimle Gelen Krallar"dır. Batının gelişmiş demokrasilerinde bile böyle tanımlanan demokrasi, bizde özellikle öyledir. Partilerde önder egemenliği vardır. Halk beş yılda bir sandığa gidip, genel başkanların ve genel yönetimlerin belirlediği adaylara oy veren birer "demokratik figüran" konumundadır. Yerel yönetimlerde de aynı olgu söz konusudur. Beş yıllığına seçilen merkezi ve yerel yönetici, bu beş yılı emrine verilen mali kaynaklarla birlikte "büyük bir esneklikle" kullanabilmektedir.

İşte, yukarda önerdiğimiz "semt meclislerinin kurulması ve bağımsız toplum örgütlerinin önünün açılması" projesi; demokrasinin bu büyük tıkanıklığının aşılması, halkın enerjisinin de sisteme akması, mahallelerin yalnızca konut bölgeleri olmaktan çıkarılarak, toplumsal hayatın canlı biçimde yaşandığı, ilişkilerin yabancılaştırmadan yakınlaşmaya evrildiği bir çözüm anahtarı sunmaktadır. Bu yönde yasal düzenlemeler, halkın kendi deneyimleriyle öğrendiği, yönettiği bir yapı oluşturmasıyla, demokrasinin gelişmesine dev katkılar yapabilecek, sisteme tabandan taze kan akışı sağlayacaktır. Son yıllarda Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne adaylık sürecinin gerektirmesiyle, demokratikleşme yönünde yasal düzenlemeler yapılmakla birlikte, bunlar yukarda önerdiğimiz boyutta olmaktan uzaktır. Yukarda sözünü ettiğimiz boyutta bir gelişme ile, "demokrasinin organları ve dokuları" yanı sıra, "demokrasinin hücreleri" de kurulmuş, canlandırılmış olacaktır. Mahalleler, 20-30-50 binlik nüfuslarıyla, artık bu düzenlemeyi hak etmektedirler. Demokrasinin, çağdaş toplumun asıl enerji deposu mahallelerdir.

2004 yılında Milli Eğitim Bakanlığının okullarda uygulamaya başladığı "Okul Meclisleri" bu yönde düşüncelerin toplumda ve merkezi yönetimde yer bulmaya başladığını göstermektedir. 2005 yılında yasal bir düzenlemeyle kurulan ve geçen yıl İçişleri Bakanlığınca yönetmeliği de yayınlanan "Kent Konseyleri", bu doğrultuda başka bir düzenlemedir. Ancak bu Konsey, yılda iki kez toplanacak bir danışma kurulu niteliğindedir ve kentin bütününe ilişkindir. Mahalleler için herhangi bir açılım getirmemektedir. Kanımızca, "Semt Meclisleri" için de zaman ve zemin uygundur.

Çiğdemim Derneği, bu yıl ve önümüzdeki yıllarda bu önemli projeyi topluma ve devlete anlatmak, benimsetmek niyetindedir. Bunun için gerekli girişimlerde bulunulacaktır.

Çiğdemim Derneği